LETAK ZA PRVI PARTIZANSKI ODRED »MATIJA GUBEC« 1941. GODINE

Ljubo Stipanić

Crikvenička omladina bila je već organizirana od sredine 1941, antifašistički orijentirana i vođena od Komunističke partije Jugoslavije. Koliko se ja sjećam, nama je u početku rukovodio Dušan Cvetić, i održavani su mnogi sastanci i akcije, usmjerene prema našim mogućnostima i situaciji, protiv okupatora i domaćih izdajnika. Radio sam u više grupa, pa prema sjećanju navodim ove: grupa s Vladom Uremovićem kod koga smo održavali sastanke u njegovoj kući, ili kod Matića Kovača (Mate Car). Radio sam s drugom Zdenkom Makucem, s drugom Božom (prezimena se ne sjećam), vrtlarom, gdje smo u crikveničkom parku u rasadniku održavali sastanke.

Na sastanke omladine dolazio je iz Grižana drug Mate Saftić. Sastanke smo održavali u samoj Crikvenici, izvan Crikvenice, u Dvorskoj, u barci itd.

U vrijeme događaja što ga ovdje opisujem, radio sam, mislim, u grupi studenata Stanka Manestra i Vitomira Gašparovića. Radio sam također po raznim zadacima s drugovima Perom Carom (brijač), Marijanom Štajduharom i Brankom Eremićem.

Bila je jesen 1941. pred godišnjicom oktobarske revolucije u SSSR, što je trebalo proslaviti javno pred okupatorom i dati mu do znanja da nismo porobljeni i da se ne damo. Nekoliko dana prije na jednom sastanku moje grupe dobio sam zadatak da napišem prvi letak za Partizanski odred »Matija Gubec« koji je već bio formiran u šumi iznad Grižana. Ja sam imao kod kuće mali ručni pisaći stroj, pa mi zadatak nije bilo teško izvršiti. Tekst i matricu za šapirograf dobio sam od jednog druga s kojim sam se sastao na određenom mjestu u određeni sat, pod lozinkom. Tog druga nisam nikada vidio ni prije ni kasnije, nije bio Crikvenčanin, već nepoznata osoba. Bio je srednjeg rasta, čvrste konstrukcije. Dao mi je tekst i matricu te potrebne upute što ću učiniti po završetku pisanja. Za oko dva sata opet smo se sreli u crikveničkom parku, na drugom mjestu, pod lozinkom, gdje sam mu predao originalan tekst i matricu s tekstom. Sjećam se dobro da je glasio kao poziv

Primorcima i rodoljubima Hrvatskog primorja i svim antifašistima da se dignu protiv okupatora i domaćih izdajnika i stupe u prvi Partizanski odred »Matija Gubec«. Mislim da je to letak kojega faksimil donosi prof. dr Vinko Antić u knjizi »Vinodolska Selca u borbi«, str. 671, faksimil letka br. 4.

Uoči godišnjice oktobarske revolucije omladina u Crikvenici i drugi aktivisti bacali su letke po Crikvenici i lijepili ih na zidove i ograde, što je zaprepastilo Talijane i ustaše. Čini mi se da je bila subota kada smo bacali letke. U nedjelju smo redovito svi Crikvenčani, a napose omladina, išli u kino u 17 sati. Tamo smo, čekajući početak kino-predstave, stajali pred kinom, pokraj kavane Korzo koja je bila vlasništvo moga oca. Opazio sam da je ušlo nekoliko karabinijera u kavanu i nakon petnaestak minuta izašlo. Odmah sam otišao do oca i brata u kavanu da vidim što su tražili karabinijeri. Tražili su pisaći stroj i uzeli otiske našega pisaćeg stroja. Bilo mi je jasno što traže i kakav postupak vode. U to vrijeme sjedili su obično u svojem uglu u kavani Korzo drugovi Viktor Bubanj i Vlado Matetić Znao sam da oni također rade za NOB, a napose drug Matetić koji je u to vrijeme rukovodio grupom studenata u Crikvenici. Kada sam prolazio kavanom prema kuhinji i natrag, naši su se pogledi sreli, znao sam što misle i da bi i oni isto tako htjeli znati što karabinijeri traže. Međutim, objašnjenja u tom momentu nije moglo biti. Znao sam da je naša ilegalna tehnika u uredu druga Bubnja i da će se on pobrinuti da Talijani ne pronađu ništa.

Otišao sam s drugovima u kino, ali nisam mogao od nervoze i uzbuđenja gledati predstavu, pa sam nakon desetak minuta izašao iz kina. Šetao sam obalom da se smirim i da smislim nešto pametno. Došla je noć i, razumljivo, nije bilo ništa od spavanja jer sam očekivao da će svaki čas doći karabinijeri i odvesti mene, brata i oca. Mislio sam i na to da li da priznam, da oslobodim oca i brata i preuzmem svu odgovornost na sebe. I ovako ništa u stvari ne znam ,ne znam tko mi je dao tekst ni kome sam ja dao ispisanu matricu. Bio sam svjestan da sam bio samo mala karika u organizaciji te akcije, to me činilo ponosnim i čvrstim da potisnem strah u sebi od eventualnog hapšenja i progona.

Prolazili su dani, a karabinijeri nisu dolazili u našu kuću. To je značilo da nisu otkrili stroj kojim je pisan letak niti su otkrili organizaciju i ljude koji su izvršili zadatak. Vjerujem da je tome pridonijela i uputa druga koji mi je predao tekst i matricu. Možda je u Crikvenici bilo i više pisaćih strojeva Erika, s jednakim slovima, te nije bilo lako otkriti pravi stroj. Međutim, u Crikvenici je bio samo jedan pisaći stroj Erika s greškama.

Po završetku studija zatražio sam od oca i brata da mi dadu taj pisaći stroj koji sam neobično volio (i kojim se i danas koristim), zbog prvog partizanskog letka 1941. Ovaj tekst pišem tim starim istrošenim strojem koji još služi svojoj svrsi. Kada se osnuje u Crikvenici muzej, dat ću ga u nj kao jedan od dokaza aktivnosti crikveničke omladine u prvim danima okupacije 1941.